

CYNGOR SIR YNYS MON	
Pwyllgor:	Pwyllgor Gwasanaeth Democrataidd
Dyddiad:	12 Mawrth 2026
Teitl yr adroddiad:	Diweddariad Gwasanaethau Democrataidd
Pwrpas yr adroddiad:	Diweddaru'r Pwyllgor ar waith llywodraethu a chefnogi y gwasanaeth.
Awdur:	Dyfan Sion, Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd

Cefndir

1. Mae'r adroddiad hwn yn rhoi diweddariad i'r Pwyllgor ar waith y gwasanaeth democrataidd mewn perthynas a llywodraethiant a chefnogaeth aelodau.

Adroddiadau Blynyddol Aelodau Etholedig

2. Derbyniwyd 23 (66%) adroddiad blynyddol aelod etholedig ar gyfer 2024/25. Mae hyn yn is na'r 26 a dderbyniwyd ar gyfer 23/24. Er hynny, mae'r ganran o adroddiadau a dderbyniwyd yn cymharu'n ffafriol gyda chynghorau eraill ar draws y gogledd. Mae'n bwysig nodi hefyd nad oes gofyn statudol ar aelodau i ddychwelyd adroddiad.
3. Byddwn yn cychwyn y broses o atgoffa aelodau o'r angen i ddarparu adroddiad ar gyfer 25/26 yn y dyddiau nesaf. Byddwn hefyd yn rhannu templed a chyfarwyddiadau ar gyfer cwblhau'r adroddiad ac yn dilyn hynny i fyny gyda negeseuon atgoffa rheolaidd. Bydd gofyn i'r adroddiadau gael eu cwblhau a'u dychwelyd erbyn diwedd mis Mai.

Cofrestr datgan diddordeb

4. Caiff aelodau eu hatgoffa o'r angen i ddiweddaru eu cofrestrau o fewn 28 diwrnod gwaith i unrhyw newid mewn amgylchiadau.
5. Anfonwyd y neges atgoffa ddiweddaraf i aelodau ym mis Ionawr. Roedd yn cynnwys cyfarwyddiadau ar gyfer diweddaru'r gofrestr ar-lein ac yn cynnig yr opsiwn i gysylltu gyda swyddogion os am gymorth pellach.

Sgyrsiau datblygu blynyddol a chofnodion hyfforddiant

6. Caiff diweddariadau ar hyfforddiant aelodau eu hanfon at arweinyddion grŵp perthnasol yn rheolaidd. Mae hynny'n fodd o fonitro presenoldeb mewn hyfforddiant, a hyfforddiant mandadol yn benodol. Mae'r lefelau cwblhau hyfforddiant mandadol wedi gwella dros y misoedd diwethaf yn sgil ymdrechion y tim dysgu a datblygu a'r gwasanaeth democrataidd.
7. Mae proses "sgwrs flynyddol" mewn lle ar gyfer arweinyddion grŵp a'u haelodau. Trefniant ydi hwn i alluogi arweinydd grŵp i drafod datblygiad yr aelod dan sylw ac unrhyw faterion eraill perthnasol fel llesiant ac hyfforddiant. Cafodd templed sgwrs flynyddol 25/26 ei rannu gyda arweinyddion grŵp ar 23 Chwefror.
8. Mae cynnwys y sgysiau yn gyfrinachol rhwng yr arweinydd a'r aelod, ond gofynnwn i'r arweinyddion rannu unrhyw wybodaeth am ofynion hyfforddiant sy'n codi o'r sgysiau fel bod modd eu cynnwys yng nghynlluniau hyfforddi a datblygu'r Cyngor.

Llesiant Aelodau

9. Mae'n bosibl bydd rhai materion llesiant yn codi yn ystod y sgysiau datblygu, ac mae gwasanaeth cwnsela Medra ar gael i aelodau'r Cyngor. Mae'n wasanaeth proffesiynol a chyfrinachol ac ar gael yn Gymraeg neu'n Saesneg. Mae gwybodaeth wedi ei rannu gyda aelodau yn flaenorol am y gwasanaeth a byddwn yn cysylltu eto yn ystod yr wythnos llesiant cenedlaethol ym Mehefin.
10. Ymhellach i hynny, rydym yn ymwybodol bod aelodau etholedig yn destun ymddygiad bygythiol a sylwadau sarhaus ar adegau. Mae gan Heddlu Gogledd Cymru swyddog sy'n cynghori ar faterion aelodau etholedig ac mae hyfforddiant ar gael i aelodau ar ddiogelwch. Anfonwyd gwybodaeth at aelodau ar 3 Mawrth.

Ymgysylltu

11. Cafodd sesiwn "galw i mewn" ei beilota gyda'r Bwrdd Iechyd ym mis Tachwedd. Trefnwyd bod rhai o uwch swyddogion rhanbarthol y Bwrdd Iechyd ar gael i glywed pryderon ac ateb cwestiynau aelodau. Roedd yn sesiwn agored ac anffurfiol ac mae'r adborth wedi bod yn gadarnhaol. Yn sgil hynny byddwn yn trefnu sesiwn arall yn ystod 2026.
12. Mae disgyblion blynyddoedd 5 a 6 ysgolion cynradd yr Ynys wedi cael gwahoddiad i ymweld a'r Siambr a chael sesiynau cwestiwn ac ateb gyda aelodau. Mae 5 ysgol wedi ymweld gyda'r Cyngor yn 25/26 ac mae trefniadau i wahodd rhagor o ysgolion yn 2026.
13. Mae adolygiad cymunedol o drefniadau etholiadau cynghorau tref a chymuned wedi cychwyn ym mis Ionawr. Fel rhan o'r adolygiad, rydym yn ystyried os ydi

niferoedd y ward etholiadol a nifer yr aelodau ar gynghorau tref a chymuned yn addas.

14. Mae ymgynghoriad cychwynnol yn mynd ymlaen ar hyn o bryd gyda dyddiad cau 13 Mawrth. Yn dilyn hynny byddwn yn ystyried y sylwadau ac yn cynnal ymchwil pellach cyn ymgynghori ar gynigion yn yr hydref. Byddwn yn mynd a'r cynigion drafft i'r Cyngor Sir ym mis Medi.

Etholiadau

15. Mae'r gwasanaeth yn paratoi ar gyfer cynnal etholiad Senedd Cymru ar 7 Mai. Mae Ynys Mon yn rhan o etholaeth Bangor Conwy Mon ac rydym yn cydweithio gyda Cyngor Conwy ar y trefniadau.
16. Bydd y cyfnod cyn etholiad yn dechrau ar 26 Mawrth. Yn ystod y cyfnod yma, bydd busnes arferol y Cyngor yn parhau, ond mae'n rhaid i'r Cyngor osgoi unrhyw weithgarwch a allai ddylanwadu ar yr etholiad neu roi mantais annheg i unrhyw ymgeisydd neu blaid. Mae canllaw cyn-etholiad wedi ei rannu gyda rheolwyr yn y Cyngor a bydd yn cael ei ddiweddarau yn agosach at yr etholiad.

Argymhelliad

17. Gofynnir i'r Pwyllgor:
 - a. nodi cynnwys yr adroddiad, ac
 - b. ystyried unrhyw anghenion pellach mewn perthynas a chefnogaeth aelodau